

156. Jacobskruiskruid als sluip moordenaar

Jacobskruiskruid (*Senecio jacobaea*) wordt een steeds groter probleem op natuurgronden. Ook komt de plant steeds vaker voor op grasklaver percelen, waar het via de slootkanten binnen sluipt. Een aantal studenten, van Wageningen Universiteit, hebben in opdracht van het Louis Bolk Instituut en het Overlegplatform de Duinboeren een aantal zaken rond Jacobskruiskruid op een rij gezet. Hierbij een samenvatting van hun rapport. Voor meer informatie kan dit rapport worden opgevraagd.

Gifstoffen

Jacobskruiskruid bevat pyrrolizidine alkaloiden. Door de plant worden deze stoffen gebruikt als afweer tegen insecten en andere planteters. Voor de rups van de Sint-Jakobsvlinder dient deze plant juist weer als voedsel. Pyrrolizidine alkaloiden zijn een groep van stoffen, die een zeer toxische werking hebben na orale inname, maar ook na opname via de huid. Deze giftige werking geldt zowel voor mens als dier. Het probleem schuilt vooral in de manier waarop het werkt: het gif hoopt zich beetje bij beetje op in de lever. Vergiftiging is pas te herkennen wanneer 70% van de lever is afgestorven. Vooral rundvee en paarden zijn zeer gevoelig voor deze alkaloiden. Schapen hebben juist weer een hogere tolerantie voor Jacobskruiskruid. Rundvee en paarden hebben een natuurlijke afkeer van de plant en eten de plant niet op in het rozet- en bloeistadium. Echter, zodra de plant is uitgebloeid of wordt gedroogd, bijvoorbeeld na maaien, verliest de plant zijn herkenbaarheid voor de dieren, met als gevolg dat opname wel ongemerkt kan plaatsvinden. De giftige werking van de plant is gedroogd niet verminderd.

Plant cyclus

Jacobskruiskruid is een pioniersplant. De plant groeit graag op opengewerkte, verstoorde grond, bij voorkeur voedsel arme gronden. Zwitsers onderzoek geeft aan dat Jacobskruiskruid met name kans krijgt in een wei met een open zode, bij een lage stikstofbemesting en weinig maaien. Jacobskruiskruid gedraagt zich onder normale omstandigheden als een 2-jarige plant. Het eerste jaar vormt hij alleen een rozet. Het tweede jaar vormt de plant een enkele stengel en worden bloemen gevormd. Vervolgens schiet de plant zaad en sterft af. Op deze tweejarige bloeiwijze zijn vele uitzonderingen te vinden. Soms bloeit de plant al in het eerste jaar, of leeft de plant meer dan 2 jaar zonder te gaan bloeien. Beschadigde planten gedragen zich vaak als een meerjarige plant. De plant bloeit normaliter van juli tot en met oktober. Verspreiding vindt plaats door de wind. Van de zaden komt 99% binnen 9m van de plant terecht. De zaden hechten zich aan de vacht van langslopende dieren, of aan kleding of werktuigen van mensen. De zaden kunnen een aantal jaar kiemkrachtig blijven. Deze overlevingsdrang wordt nog eens versterkt, wanneer het zaad onder de grond zit. Zaden die dieper dan 4 cm onder de grond zitten, kunnen 10-16 jaar blijven leven. Zaden die 0-2 cm onder de grond zitten 4-6 jaar. Wanneer zaadvorming wordt voorkomen, bijvoorbeeld door beschadiging, vormt de plant wortelknoppen waaruit vegetatief nieuwe planten kunnen ontwikkelen. Zelfs als de wortel in stukjes is gehakt, vormen zich uit bepaalde delen van deze wortel nog steeds wortelknoppen. Uit deze knoppen kunnen vervolgens nieuwe planten zich ontwikkelen.

Beheersing

In landen als Nieuw-Zeeland en Groot-Brittannië vormt Jacobskruiskruid al jaren een groot probleem. Hierdoor is er in deze landen meer bekend over de beheersing van Jacobskruiskruid. Aan de andere kant is het ook duidelijk dat "de" oplossing ook in deze landen nog niet gevonden is. Door de giftigheid kan Jacobskruiskruid in de toekomst nog wel eens een groter probleem worden dan ridderzuring. Verschil met ridderzuring is wel, dat de besmetting op de meeste bedrijven in Nederland nog maar licht is. Het is echter aan te raden, vanaf het begin van een besmetting er boven op te zitten om de plant weg te krijgen. Hierna een aantal bestrijdingsmethoden op een rij

Methoden

Handmatig uitsteken. Net zoals bij ridderzuring lijkt dit de meest doelmatige methode. Verschil met ridderzuring is dat de gifstoffen van Jacobskruiskruid ook via de huid kunnen worden opgenomen. Het is daarom aan te raden, om handschoenen te dragen bij verwijderen van Jacobskruiskruid. Net zoals bij ridderzuring is het belangrijk de plant in zijn geheel te verwijderen, want wanneer een stukje wortel in de grond achterblijft, kan dit weer uitgroeien tot een nieuwe plant. Ook is het van belang het gat dat ontstaat dicht te gooien zodat achtergebleven zaden geen licht krijgen om te ontkiemen. Een uitgestoken plant kan nog zaad schieten, daarom is het belangrijk de plant af te voeren.

Beheersing bij herinzaai. Een stapsgewijze aanpak met een vals zaaibed en inzaai van zodevormend grasklavermengsel lijkt hier wenselijk. Zie ook hoofdstuk 7 uit het rapport Ridderzuring beheersen; Stand van zaken in onderzoek en praktijk.

Sjaak Sprangers (biologische melkveehouder in Kaatsheuvel) heeft op een sterk besmet perceel, van een natuurorganisatie, goede ervaring met de inzaai van een gras rode en witte klaver. Met het maaien kan hij het Jacobskruiskruid voor blijven. Als de rode klaver en de maaifrequentie afneemt moet Jacobskruiskruid door middel van steken onder controle worden gehouden.

Begrazing met schapen. Vanwege tolerantie van schapen tegen de pyrrolizidine alkaloiden in Jacobskruiskruid kunnen schapen worden ingezet voor de beheersing van Jacobskruiskruid. Sjaak Sprangers heeft in de winter van 2005/2006 een koppeltje schapen ingezet tegen Jacobskruiskruid. De schapen hebben de rozetten van Jacobskruiskruid kaal gevreten. Observaties in 2006 moeten uitwijzen of dit voldoende is om van de plant af te komen. Het is belangrijk, bij wisseling van schapen tussen percelen, rekening te houden met de verspreiding van zaden via de vacht van de schapen.

Beheersing met insecten. De Sint-Jakobsvlinder (*Tyria jacobaeae*) en de vlokever (*Longitarsus jacobaeae*) zijn twee inheemse insecten die eten van Jacobskruiskruid. Zij worden gezien als geschikte kandidaten voor biologische beheersing van Jacobskruiskruid. Onderzoek in binnen- en buitenland is echter nog niet zover dat een commerciële methode beschikbaar is.

Nick van Eekeren
N.vaneekeren@louisbolk.nl